

Jordbruksutskottets betänkande

1982/83: 4

om ändring i naturvårdslagen (prop. 1981/82: 220)

I detta betänkande behandlar utskottet
dels proposition 1981/82: 220 om ändring i naturvårdslagen (1964: 822),
dels en med anledning av propositionen väckt motion,
dels 16 under allmänna motionstiden 1982 framförda motionsyrkanden i
 olika naturvårdsfrågor.

Propositionen

I proposition 1981/82: 220 har regeringen (jordbruksdepartementet) efter
 hörande av lagrådet föreslagit riksdagen att unta ett förslag till lag om
 ändring i naturvårdslagen (1964: 822).

I propositionen föreslås vissa ändringar i naturvårdslagens bestämmel-
 ser om bl. a. täktverksamhet och vilthägn.

För att få till stånd en bättre planering av täktverksamheten och en god
 hushållning med grus och annat täktmaterial föreslås att en inventering av
 dessa naturresurser genomförs länsvis. I samma syfte föreslås att sökan-
 den i ärenden om tillstånd till täkter skall kunna åläggas skyldighet att
 lägga fram utredning som belyser behovet av täkten och att den som driver
 täkt- eller stenkrossrörelse skall kunna åläggas att lämna de uppgifter om
 verksamheten som behövs för naturvårdsplaneringen.

För att förbättra tillsynen över täktverksamheten föreslås att kommu-
 nerna genom ett frivilligt åtagande skall kunna låta någon kommunal
 nämnd ta över ansvaret för täkttillsynen.

Ett allmänt tillståndstvång föreslås bli infört för uppförande av vilthägn
 på områden där allmänheten får färdas fritt.

Vidare föreslås att vissa förelägganden enligt naturvårdslagen som har
 meddelats någon i egenskap av ägare skall gälla även mot en ny ägare.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1983.

Lagförslaget är av följande lydelse:

Förslag till

Lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822)

Härigenom föreskrivs i fråga om naturvårdslagen (1964: 822)¹

dels att 18, 25, 37, 39 och 42 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas sex nya paragrafer, 18 a och b §§, 24 a §, 28 § samt 39 a och b §§, samt närmast före 24 a § en ny rubrik av nedan angivna lydelse,

dels att i 4, 26, 30–34, 36 och 48 §§ ordet "kronan" skall bytas ut mot "staten".

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §

Täkt av sten, grus, sand, lera, jord, torv eller andra jordarter för annat ändamål än markinnehavarens husbehov får ej ske utan länsstyrelsens tillstånd. Vad nu sagts avser dock ej täkt i vattenområde vartill tillstånd lämnats enligt vattenlagen (1918: 523) eller fordras enligt lagen (1966: 314) om kontinentalsockeln.

Länsstyrelsen äger förelägga den som söker täkttillstånd att, vid äventyr att ansökningen avvisas, framlägga täktplan av erforderlig omfattning. I samband med tillstånd får länsstyrelsen meddela sådana föreskrifter att företagets menliga inverkan på naturmiljön begränsas eller motverkas. Om ej särskilda skäl föranleda annat, skall tillstånd för sin giltighet göras beroende av att säkerhet ställes för sålunda föreskrivna åtgärder. Visar sig sådan säkerhet otillräcklig, kan länsstyrelsen föreskriva att tillståndet skall gälla endast om ytterligare säkerhet ställes.

Länsstyrelsen får förelägga den som söker täkttillstånd att, vid äventyr att ansökningen avvisas, lägga fram utredning som belyser behovet av täkten samt en täktplan av erforderlig omfattning. Tillståndet skall förenas med de villkor som behövs för att begränsa eller motverka företagets menliga inverkan på naturmiljön. Om ej särskilda skäl föranleder annat, skall tillstånd för sin giltighet göras beroende av att säkerhet ställs för sålunda föreskrivna villkor. Visar sig sådan säkerhet otillräcklig, får länsstyrelsen föreskriva att tillståndet skall gälla endast om ytterligare säkerhet ställs.

Om fullgörandet av föreskriven åtgärd ankommer på annan än markens innehavare, är innehavaren skyldig tåla att åtgärden vidtages.

Ha tio år förflutit från det täkttillstånd vunnit laga kraft, kan länsstyrelsen upphäva tillståndet helt eller delvis eller förena tillståndet med ändrade föreskrifter. Visar det sig att meddelade föreskrifter ej i erforderlig mån begränsa eller motverka företagets menliga inverkan på naturmiljön, kan länsstyrelsen före utgången av angivna tid förena till-

Har tio år förflutit från det täkttillstånd har vunnit laga kraft, får länsstyrelsen upphäva tillståndet helt eller delvis eller förena tillståndet med ändrade villkor. Visar det sig att föreskrivna villkor inte i den utsträckning som behövs begränsar eller motverkar företagets menliga inverkan på naturmiljön, får länsstyrelsen före utgången av den an-

¹ Lagen omtryckt 1974: 1025.

Nuvarande lydelse

ståndet med de ytterligare föreskrifter som behövas.

Föreslagen lydelse

givna tiden förena tillståndet med de ytterligare villkor som behövs.

18 a §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för den som driver täktverksamhet eller stenkrossrörelse att lämna de uppgifter om verksamheten som behövs som underlag för planering av naturvården.

18 b §

Efter åtagande av en kommun får länsstyrelsen överlåta åt den kommunala nämnd som kommunen bestämmer att utöva tillsyn över att täkter inom kommunen inte utförs i strid mot 18 § och att villkor som är förenade med tillstånd till täkt inte åsidosätts.

Särskilda bestämmelser om vilthägn

24 a §

Vilthägn får inte utan tillstånd uppföras på områden där allmänheten får färdas fritt.

Frågor om tillstånd prövas av länsstyrelsen. Vid prövningen skall hänsyn tas till behovet av skydd för friluftslivet och naturmiljön. Tillstånd skall förenas med de villkor som behövs till skydd för dessa intressen.

Om det genom ett vilthägn uppkommer någon olägenhet som inte förutsågs när tillståndet gavs, får länsstyrelsen besluta nya eller ändrade villkor för att avhjälpa olägenheten. Kan olägenheten inte avhjälpas och är den betydande, får tillståndet återkallas. Tillståndet får även återkallas om behov av vilthägn, som avses med tillståndet, inte längre föreligger.

25 §

Ägare av fastighet och innehavare av särskild rätt till fastighet äro berättigade till ersättning av kronan

Ägare av fastighet och innehavare av särskild rätt till fastighet är berättigade till ersättning av staten i

†1 Riksdagen 1982/83. 16 saml. Nr 4

Nuvarande lydelse

i den utsträckning som anges i 26 och 30 §§. Att i vissa fall även borgenär, som har panträtt i fastigheten, är berättigad till ersättning framgår av 34 § andra stycket. Om inlösen av fastighet stadgas i 27 §.

I fråga om ersättning och inlösen skall expropriationslagen (1972: 719) i tillämpliga delar lända till efterrättelse i den mån avvikande bestämmelser ej meddelas i denna lag. 4 kap. 3 § expropriationslagen skall äga tillämpning i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det talan väcktes vid domstol.

I fråga om ersättning med anledning av att avverkning eller återväxtåtgärd som avses i lagen (1974: 434) om bevarande av bokskog förbjudits eller att tillstånd till sådan avverkning eller åtgärd vägrats eller förenats med föreskrifter gäller bestämmelserna i nämnda lag.

Föreslagen lydelse

den utsträckning som anges i 26, 28 och 30 §§. Att i vissa fall även borgenär, som har panträtt i fastigheten, är berättigad till ersättning framgår av 34 § andra stycket. Om inlösen av fastighet finns föreskrifter i 27 §.

28 §²

För skada och intrång som tillfogas ägare av fastighet och innehavare av särskild rätt till fastighet genom undersökning enligt 42 § första eller andra stycket utgår ersättning. Talan om ersättning väcks vid den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen därav ligger.

37 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bryter mot förbud eller föreskrift som meddelats enligt 5, 8, 10, 11 eller 14 §, 16 § andra stycket eller 19 §,

2. bryter mot 16 § första stycket första punkten eller, om ej gärningen är ringa, mot 16 § första stycket andra punkten,

3. bryter mot 17 § andra stycket, om ej gärningen är ringa,

4. utför täkt i strid mot 18 § eller föreskrift som meddelats i samband med tillstånd till företaget,

5. underlåter att fullgöra anmälningssskyldighet som föreskrivits med stöd av 20 § första stycket,

6. bryter mot 22 § första eller tredje stycket eller mot föreskrift som meddelats i samband med medgivande enligt tredje stycket, eller

7. åsidosätter stadgandet i 23 §, om ej gärningen sker på plats, till

4. utför täkt i strid mot 18 § eller åsidosätter villkor som är förenat med tillstånd till täkt,

5. underlåter att fullgöra skyldighet som föreskrivits med stöd av 18 a § eller 20 § första stycket,

6. bryter mot 22 § första eller tredje stycket eller mot föreskrift som meddelats i samband med medgivande enligt tredje stycket,

7. åsidosätter stadgandet i 23 §, om ej gärningen sker på plats, till

² Förutvarande 28 § upphävd genom 1974: 1025.

Nuvarande lydelse

vilken allmänheten icke äger tillträde eller har insyn, eller gärningen är ringa.

Utbyte av brott som avses i 4 skall förklaras förverkat, om det ej är uppenbart obilligt.

Har någon *begått gärning* som avses i 37 §, 1, 2, 4 eller 6 får länsstyrelsen *vid vite förelägga honom att vidtaga rättelse*. Vidare får tingsrätten meddela handräckning för *sådant ändamål*. Ansökan om handräckning får göras av allmän åklagare, statens naturvårdsverk, länsstyrelsen eller den kommunala myndighet som handhar naturvårdsfrågor. Beträffande sådan handräckning finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981:847).

Vid meddelande av föreläggande enligt 17 § första stycket, 20 §, 21 § eller 22 § andra stycket får länsstyrelsen utsätta vite. Efterkoms ej sådant föreläggande, skall på anmodan av länsstyrelsen kronofogdemyndigheten föranstalta om att åtgärden vidtages.

Byggnadsnämnden får utsätta vite vid meddelande av föreläggande enligt 17 § tredje stycket. Hälsovårdsnämnden får utsätta vite vid meddelande av föreläggande enligt 24 §. Efterkommes ej föreläggandet, äger vederbörande nämnd låta vidtaga åtgärden på den försumliges bekostnad.

³ Senaste lydelse 1981: 859.

Föreslagen lydelse

vilken allmänheten icke äger tillträde eller har insyn, eller gärningen är ringa, *eller*

8. *uppför vilthägn i strid mot 24 a § eller åsidosätter villkor som är förenat med tillstånd till vilthägn.*

Utbyte av brott som avses i *första stycket* 4 skall förklaras förverkat, om det ej är uppenbart obilligt.

39 §³

Har någon *överträtt beslut eller föreskrift* som avses i 37 § *första stycket* 1, 2, 4, 6 eller 8 får länsstyrelsen förelägga honom att *åstadkomma rättelse*. *Har i fråga om en viss fastighet eller byggnad, anordning eller anläggning på annans mark ägaren till egendomen begått överträdelsen och övergår egendomen till ny ägare, får denne föreläggas att vidta rättelse, om det inte är oskäligt. Är fråga om överträdelse av beslut eller föreskrift över vars efterlevnad kommunal nämnd med stöd av överlåtelse enligt 18 b § utövar tillsyn, tillkommer det i stället nämnden att meddela sådant föreläggande. I beslut om föreläggande får vite sättas ut. Vidare får tingsrätten meddela handräckning för att åstadkomma rättelse.* Ansökan om handräckning får göras av allmän åklagare, statens naturvårdsverk, länsstyrelsen, den kommunala nämnd som handhar naturvårdsfrågor eller, i fall där kommunal nämnd har att meddela föreläggande, av den nämnden. Beträffande sådan handräckning finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981:847).

39 a §

Har ett föreläggande som avses i 39 § första eller andra stycket meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare, gäller föreläggandet i stället mot denne. Utsett vite gäller dock inte mot den nye ägaren, men vederbörande myndighet får sätta ut vite för denne.

Första stycket skall också tillämpas när föreläggande har meddelats någon i egenskap av tomträtts-havare eller ägare av byggnad, anläggning eller anordning på mark som tillhör annan.

39 b §

Föreläggande som avses i 39 a § skall genast antecknas i fastighetsboken eller tomträttsboken. Dessamma gäller beslut om återkallelse av antecknat föreläggande.

Har antecknat föreläggande upphävts genom lagakraftvunnet beslut, efterkommit eller förfallit, skall det antecknas i fastighetsboken.

42 §

Erfordras förberedande undersökning på marken innan beslut meddelas i naturvårdsärende, må sådan undersökning verkställas genom länsstyrelsens försorg.

Krävs förberedande undersökning på marken innan beslut meddelas i ett naturvårdsärende, får sådan undersökning verkställas genom länsstyrelsens försorg.

Har regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer i naturvårdssyfte beslutat om en inventering av vissa naturresurser, har den som fått i uppdrag att utföra arbetet rätt att få tillträde till marken och att där göra undersökningar.

Undersökningar enligt första eller andra stycket skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas.

I samband med beslut om tillstånd till bebyggelse, täkt eller annat arbetsföretag äger länsstyrelsen föreskriva att företaget skall bekosta sär-

skild undersökning av det berörda området eller på annat sätt gottgöra intrånget i naturvårdsintresset.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

Bestämmelserna i 39 § första stycket andra meningen skall inte tillämpas när överträdelsen ägt rum före ikraftträdandet. Bestämmelserna i 39 a och 39 b §§ gäller endast i fråga om förelägganden som meddelats efter ikraftträdandet.

Motionerna

Motion med anledning av propositionen

I motion 1982/83:17 av Arne Andersson i Ljung m. fl. (m) yrkas

1. att riksdagen beslutar att tillsyn och kontroll av villkor vilka är förenade med täkttillstånd skall utövas av länsstyrelse,
2. att riksdagen beslutar avslå förslaget om införande av 24 a § i NVL,
3. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag rörande tillsyn över vilthägn.

Motioner väckta under allmänna motionstiden 1982

I motion 1981/82: 283 av Per Olof Håkansson m. fl. (s) yrkas att riksdagen hos regeringen anholder om förslag till lagstiftning rörande jordbrukets hänsynstagande till kulturminnesvård och naturvård m. m. i enlighet med vad som förordats i motionen.

I motion 1981/82: 430 av Kerstin Anér (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att vad i motionen anförts bör beaktas vid överväganden om ökad hänsyn till naturvården i jordbruket.

I motion 1981/82: 433 av Nils Hjorth och Ove Karlsson (båda s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av fortsatt våtmarksinventering.

I motion 1981/82: 469 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om utredning och förslag om förstärkt legalt skydd för nationalparker, naturreservat och naturvårdsområden med inriktning på grundlagsskydd för nationalparkerna.

I motion 1981/82: 797 av Kerstin Anér (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande fortsatta våtmarksinventeringar.

I motion 1981/82: 805 av Lars Svensson och Ulla-Britt Åbark (båda s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att kyrkan positivt bör medverka vid tillskapande av naturreservat och friluftsområden.

I motion 1981/82: 1035 av Eric Hägelmark och Hans Petersson i Röstånga (båda fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om Stenshuvud som nationalpark.

I motion 1981/82: 1455 av Börje Stensson m. fl. (fp) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om Stora Sjöfallets nationalpark,
2. att riksdagen hos regeringen begär utredning om inrättande av en nationalpark i Sjaunjaområdet,
3. att riksdagen hos regeringen begär utredning om inrättande av en nationalpark i Taavavuoma.

I motion 1981/82: 1600 av Gabriel Romanus m. fl. (fp) yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av ytterligare naturvårdsinsatser i fjällvärlden.

I motion 1981/82: 1921 av Olof Palme m. fl. (s) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkandena 14–16),

14. att riksdagen beslutar att anta det i *bilaga* till denna motion framlagda förslaget till lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822) i fråga om avsättande av naturvårdsområde,

15. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående behovet av att en allmän hänsynsregel för naturvård införs i jordbrukslagstiftningen,

16. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående behovet av naturresurslag.

I motion 1981/82: 1923 av Rune Rydén m. fl. (m) yrkas att riksdagen uttalar att lämplig del av de medel för särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet (budgetprop. 1981/82: 100 bilaga 13 anslag H 11) specialdestineras för att få fram lämpliga förordnanden för CW-områdena, inte minst för Klingavälsån.

I motion 1981/82: 2050 av Gösta Bohman m. fl. (m) yrkas, med hänvisning till vad som anförts i motion 1981/82: 2018 avsnittet Miljöpolitik såvitt nu är i fråga (yrkande 1), att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts vad gäller avtal om naturvårdande insatser.

Inkommen skrivelse

Svenska naturskyddsföreningen har i skrivelse till utskottet uttalat sitt stöd för motion 1981/82: 1455, såvitt avser avsättande av områdena Sjaunja och Taavavuoma som nationalparker.

Studiebesök

I samband med behandlingen av förevarande ärende har utskottet på inbjudan av Föreningen för svensk hjortvård avlagt besök vid Åda gård i Södermanlands län för studium av vilthägn m. m.

Utskottet

I det följande behandlar utskottet först de i proposition 1981/82: 220 framlagda förslagen om vissa ändringar i naturvårdslagens bestämmelser om bl. a. täktverksamhet och vilthägn. Därefter behandlar utskottet de naturvårdsfrågor som tagits upp i de vid årets början väckta motionerna.

Täktverksamhet

Enligt propositionen är det nödvändigt att tillämpa ett ekologiskt synsätt på miljö- och naturvårdsområdet. Den fortsatta samhällsutbyggnaden kommer att ställa ökade krav på förmågan att med utgångspunkt i ett sådant synsätt hushålla med begränsade naturresurser och hävda naturvårdens intressen mot anspråk på exploatering av fyndigheter av grus och andra täktmaterial. Anledning härtill är främst att naturgrussituationen kring många tätorter är så besvärlig att det kan befaras att allt allvarligare konflikter i framtiden kommer att uppstå mellan å ena sidan hushållnings- och bevarandeintressena och å andra sidan de intressen som kräver exploatering. Mot denna bakgrund bör samhällets möjligheter förbättras att hushålla med fyndigheterna genom främst en bättre planering av täktverksamheten. Antalet täkter som samtidigt skall vara öppna bör vara så litet som möjligt. De täkter som öppnas bör lokaliseras till områden där olägenheterna med hänsyn till naturvärden, kulturminnesvärden och andra bevarandeintressen blir så små som möjligt. Vid den tillståndsprövning som sker i dag är det ofta inte möjligt att beakta behovet av hushållning med de aktuella naturresurserna i den utsträckning som är önskvärd. Detta beror bl. a. på att länsstyrelserna inte har ett tillfredsställande kunskapsunderlag om länets fyndigheter av täktmaterial. Inte heller finns alltid tillräckliga kunskaper om de naturvårds- och andra samhällsintressen som kan vara knutna till fyndigheterna, om tillgången på möjliga ersättningsmaterial eller om marknadens efterfrågan på täktmaterial.

Utifrån bl. a. nu angivna utgångspunkter läggs i propositionen fram ett antal förslag som syftar till att möjliggöra en bättre hushållning med grus och andra täktmaterial.

Bl. a. föreslås att länsstyrelsernas beslutsunderlag i täktärenden förbättras genom regionala inventeringar varvid även förutsättningar för en regional hushållsplanering tillskapas. Ett program för regionala inventeringar bör därför genomföras. Inventeringarna bör i första hand inriktas på att kartlägga tillgångarna på naturgrus, inbegripet möjligheterna att ersätta naturgruset med bl. a. bergkrossmaterial. Ett väsentligt led i inventeringsarbetet är också att kartlägga de bevarandeintressen och andra väsentliga motstående intressen som finns för att länsstyrelsen skall få en uppfattning om hur stor del av de inventerade tillgångarna som kan tänkas bli tillgängliga för exploatering.

Det centrala ansvaret för inventeringarna bör enligt förslaget ligga hos naturvårdsverket, medan det regionala genomförandet bör ankomma på länsstyrelsen.

Eftersom det kommer att dröja flera år innan det föreslagna programmet för regionala inventeringar har genomförts är det angeläget att redan nu vidta åtgärder så att större hänsyn kan tas till principen om resurshushållning. Ett bättre underlag för ställningstaganden i tillståndsfrågor kan enligt

propositionen åstadkommas genom att sökanden i taktärenden lägger fram den utredning som behövs för att länsstyrelsen skall kunna beakta hushållningsaspekter.

Länsstyrelsen bör därför få rätt att förelägga sökanden i ett taktärende att lägga fram den utredning som behövs för att belysa behovet av den takt som ansökan avser. En bestämmelse som ger länsstyrelsen denna befogenhet bör enligt propositionen tas in i naturvårdslagen.

För att åstadkomma en bättre planering av taktverksamheten och en god hushållning med olika slags taktmaterial behövs det – förutom de uppgifter som kommer fram vid taktinventeringen – löpande uppgifter om produktion och om hur stora kvantiteter som finns kvar att bryta i lovgivna täkter. I propositionen föreslås därför att regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om skyldighet för den som driver taktverksamhet eller stenkrossrörelse att lämna de uppgifter om verksamheten som behövs som underlag för planering av naturvården. Regeringen bör kunna överlåta åt myndighet att meddela sådana föreskrifter. Bestämmelsen bör tas in i naturvårdslagen.

Utskottet delar uppfattningen att det är angeläget att länsstyrelsens beslutsunderlag i ärenden om tillstånd till takt blir bättre och mera fullständigt. De i propositionen föreslagna åtgärder som nu i korthet redovisats kan därvid bli av väsentlig betydelse för möjligheterna att göra de samlade bedömningar som behövs i taktärendena. Utskottet tillstyrker därför propositionen i nu berörda delar.

Enligt propositionen är det angeläget att försöka avhjälpa de brister i tillsynen av täkter som nu finns, särskilt vad gäller den löpande tillsynen. En väg att åstadkomma detta är att ge kommunerna större ansvar och befogenheter i fråga om tillsynen. Det innebär att kommunernas ställning på naturvårdsområdet skulle ytterligare stärkas. Det föreslås därför att en kommun – i likhet med vad som numera gäller på miljöskyddslagens område – efter eget åtagande bör få möjlighet att från länsstyrelsen överta ansvaret för tillsynen över taktverksamheten i den omfattning som kommunen har resurser och förutsättningar för i övrigt.

I naturvårdslagen bör enligt förslaget tas in en bestämmelse som innebär att länsstyrelsen efter åtagande av vederbörande kommun får överlåta åt den kommunala nämnd som kommunen bestämmer att utöva tillsynen över taktverksamheten inom kommunen. Har länsstyrelsen överlåtit ansvaret för tillsynen på kommunen, bör detta leda till att länsstyrelsens befogenhet upphör i samma mån som kommunen tilläggs kompetens.

Enligt motion 17 (m) innebär förslaget betydande olägenheter. Vissa kommuner skulle åta sig den föreslagna tillsynen och andra skulle avstå. Härigenom skulle ägare av takt vara beroende av olika kompetens beroende på i vilka kommuner takten är belägen. Inom länsstyrelserna finns en enhetlig kompetens i hithörande frågor varför det synes naturligt att all tillsyn över givna takttillstånd också utövas av dessa. I motionen påpekas

†2 Riksdagen 1982/83. 16 saml. Nr 4

att länsstyrelserna är oförhindrade att från fall till fall samråda med de kommunala myndigheter som besitter kompetens på detta område. Detta är fullt tillräckligt avseende tillvaratagandet av lokala intressen. Motionärerna avvisar således propositionens förslag i denna del och anser att tillsyn över givna täktillstånd skall utövas av länsstyrelse.

Utskottet delar uppfattningen att det är angeläget att avhjälpa nuvarande brister i framför allt den löpande tillsynen av täkter. Enligt utskottets mening bör den i propositionen förordade möjligheten att ge kommunerna större ansvar och befogenheter härvidlag bidra till både en effektivare tillsyn och ett bättre utnyttjande av de samlade tillsynsresurserna hos statliga och kommunala organ. Utskottet vill emellertid i likhet med föredraganden understryka vikten av att myndigheterna, oavsett hur det formella tillsynsansvaret är uppdelat mellan dem, tillvaratar alla möjligheter till samarbete så att tillgängliga resurser utnyttjas på effektivaste sätt.

Det anförda innebär att utskottet tillstyrker propositionen i förevarande del och avstyrker motion 17 yrkande 1. Med den föreslagna ordningen uppstår inga oklarheter om vem som har det formella ansvaret för tillsynen.

I propositionen förordas vidare vissa ändringar i naturvårdslagens ansvarsbestämmelser, som bl. a. innebär att vissa förelägganden enligt lagen som har meddelats någon i egenskap av ägare skall gälla även mot en ny ägare. Förslagen, som synes ägnade att göra naturvårdens tvångsmedel effektivare än f. n., föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Vilthägn m. m.

Enligt naturvårdsförordningen är den som ämnar uppföra vilthägnad omkring ett område där allmänheten får färdas fritt skyldig att anmäla det till länsstyrelsen för samråd enligt 20 § första stycket naturvårdslagen. Länsstyrelsen får då möjlighet att med stöd av 20 § andra stycket förelägga honom att vidta de åtgärder som behövs med hänsyn till allmänhetens friluftsliv och naturvårdsintresset, t. ex. att anordna passager eller begränsa hägnadens omfattning.

Som redovisas i propositionen anser naturvårdsverket att de nuvarande bestämmelserna om vilthägn inte är tillfredsställande. Detta gäller särskilt mot bakgrund av att antalet vilthägn i landet ökar. Sett från naturvårdens synpunkt överväger olägenheterna med vilthägn. Hägnen inkräktar starkt på allmänhetens möjligheter enligt allemansrätten att färdas fritt i naturen. Den samhällsekonomiska betydelsen av hägnen är enligt naturvårdsverket ringa. Även om vilthägnen kan ha viss betydelse för viltforskningen, behövs de inte för faunavården. Det bör därför enligt verket öppnas bättre möjligheter att förbjuda att vilthägn uppförs eller att styra deras lokalisering. Naturvårdsverket förordar därför att det införs ett allmänt tillståndstvång för uppförande av vilthägn.

Föredraganden delar naturvårdsverkets uppfattning att det finns anledning att skärpa kontrollen av vilthägn. Under senare år har det blivit vanligare att hålla och föda upp vilda djur inom hägnade områden. Omfattande vilthägnader i markerna innebär enligt propositionen ofta olägenheter främst från allemansrättslig synpunkt. Allmänhetens rörelsefrihet begränsas. Mot bakgrund av det anförda föreslås i propositionen att den nuvarande anmälningsskyldigheten för vilthägnader ersätts med ett tillståndsvång för sådana hägnader. Frågan om tillstånd bör prövas av länsstyrelsen. Tillståndsskyldigheten bör i avvaktan på jakt- och viltvårdsberedningens kommande förslag begränsas till vilthägn som uppförs kring områden där allmänheten får färdas fritt. Tillstånd bör enligt propositionen förenas med de villkor som behövs till skydd för friluftslivet och naturmiljön. Länsstyrelsen bör kunna föreskriva nya eller ändrade villkor för tillståndet, om olägenheter uppkommer som inte förutsågs när tillståndet gavs. Kan olägenheten inte avhjälpas och är den betydande, bör tillståndet få återkallas.

I motion 17 förordas att föreliggande lagförslag avslås. Enligt motionärernas mening är det ändamålsenligt att behandla all reglering av hägn i ett sammanhang då förslag väntas från jakt- och viltvårdsberedningen i dessa frågor. Härvid bör också de frågor som rör tillsyn och kontroll av hägn både avseende underhåll av stängsel och de hägnade djurens hälsotillstånd etc. kunna behandlas. Motionärerna påpekar att propositionen behandlar hägn avsedda för sådana djurarter som i övrigt lever i fritt tillstånd och vars stammar regleras i jaktlagen och jaktidsförordningen. Dessa hägn är enligt motionärernas mening tillkomna som ett komplement till verksamheter inom jord- och skogsbruket. Av det skälet bör inte frågan om den sedvanerätt som finns i begreppet allemansrätt ställas i sådant motsatsförhållande till areella näringars näringsutövning som propositionens förslag ger uttryck för.

För att tillgodose de behov som kan föreligga, exempelvis avseende ett hägns detaljutformning med övergångar, grindar och färister för att säkra allmänhetens tillträde, är enligt motionen nuvarande samrådsförfarande enligt 20 § första stycket i naturvårdslagen fullt tillfredsställande.

Utskottet finner att det i propositionen anförts vägande skäl för en skärpning av kontrollen över vilthägn. Utskottet biträder för sin del förslaget om införande av ett allmänt tillståndsvång för uppförande av vilthägn med de begränsningar i fråga om syftet med bestämmelserna som nyss har angivits. Som anförts i propositionen bör tillståndsgivningen vara restriktiv. Tillstånd bör inte lämnas inom områden där vilthägn kan utgöra hinder för det rörliga friluftslivet eller där de medför en icke godtagbar påverkan på naturmiljön. Särskilt vid prövningen av områdets betydelse från friluftslivssynpunkt bör de översiktliga fysiska planer som kommunerna upprättar kunna utgöra underlag för länsstyrelsernas ställningstagande.

Utskottets ställningstagande innebär att utskottet avstyrker motion 17, såvitt avser uppförande och kontroll av vilthägn (yrkandena 2 och 3).

Propositionen föranleder i övrigt ingen annan erinran från riksdagens sida än att utskottet anser att lagändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1983 och att övergångsbestämmelserna bör ändras i överensstämmelse härmed.

Övriga frågor

De ämnen som tas upp i de under allmänna motionstiden i år väckta motionerna rör bl. a. jordbrukets hänsynstagande till naturvårdens intressen, behovet av fortsatta våtmarksinventeringar samt inrättandet av nya eller förstärkning av skyddet för befintliga nationalparker, naturreservat m. m. Andra yrkanden gäller användningen av institutet naturvårdsområde eller alternativ härtill samt behovet av en särskild lag för att värna naturresurserna.

Utskottet får i anslutning till ifrågakvarande motionsyrkanden anföra följande.

Hänsynstagande till naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen vid jordbruk

Enligt motion 1981/82:1921 (s) upplever många människor i dag en oro över det moderna jordbrukets effekter på hälsa och miljö. Vidare finns tecken som tyder på att jordbruksmarkens förmåga och lämplighet för livsmedelsproduktion är på väg att försämrans som en följd av tillförsel av tungmetaller, användningen av tunga jordbruksmaskiner, ensidig stråsådesodling och bruk av kemiska bekämpningsmedel. Med hänvisning härtill upprepar motionärerna ett tidigare framfört krav att för jordbruket måste gälla att verksamheten skall bedrivas med utgångspunkt i en ekologisk grundsyn. Därför bör en allmän hänsynsregel för naturvården införas i jordbrukets lagstiftning som ett komplement till naturvårdslagen på motsvarande sätt som redan skett inom skogsvårdslagen (yrkande 15).

Motsvarande förslag om lagstiftning rörande jordbrukets hänsynstagande till kulturminnesvård och naturvård m.m. förs fram i motion 1981/82:283 (s).

Nödvändigheten att starkare betona naturresurs- och miljöaspekterna inom jordbrukspolitikerna betonas även i motion 1981/82:430 (fp). En ökad anpassning till de naturgivna förutsättningarna måste enligt motionären vara ett intresse även för jordbruket. Detta får dock inte medföra att den enskilde jordbrukaren drabbas ekonomiskt på ett oskäligt sätt.

Utskottet vill erinra om att frågan om jordbrukets hänsynstagande till naturvården diskuterades i samband med att riksdagen antog en ny lag om skötsel av jordbruksmark (prop. 1978/79:163, JoU 1978/79:33). Föredragande statsrådet underströk därvid att det numera inte råder minsta tvivel

om att ett hänsynstagande till naturvårds-, kulturminnesvårds- och de övriga miljövårdsintressena måste ingå som ett nödvändigt led i all verksamhet som avser utnyttjande av naturresurser. Detta gällde, anförde föredraganden, självfallet även i fråga om ingrepp inom jordbruksområden liksom inom andra områden som påtagligt fått sin prägel av människans åtgärder. Det framhölls emellertid att naturvårdsintressena inom jordbruket liksom därtills borde tillvaratas med stöd av naturvårdslagen, vilket även jordförvärvsutredningen för sin del ansåg. Föredraganden ansåg därför att det inte fanns skäl att vid sidan av de bestämmelser som fanns i annan lagstiftning föra in någon allmän regel om hänsyn till naturvården och kulturminnesvården i den nya lagen om skötsel av jordbruksmark. Enligt propositionen fanns det emellertid anledning att ytterligare överväga bl. a. hur samarbetet mellan lantbruksnämnderna och länsstyrelserna i dessa frågor skall kunna effektiviseras.

Föredragandens uttalanden i nu berörda avseenden föranledde inte någon erinran från riksdagens sida.

Frågan om naturvårdens intressen i jordbruket togs också upp i den inom bostadsdepartementet utarbetade rapporten (SOU 1979: 54, 55) *Hushållning med mark och vatten 2*, som lades fram i juni 1979. Där ifrågasattes om inte i samband med övervägandena rörande samarbetet mellan lantbruksnämnderna och länsstyrelserna i dessa frågor borde kunna tas upp frågan om allmänna hänsynsregler bör införas i jordbrukets lagstiftning som ett komplement till naturvårdslagen på motsvarande sätt som skett i skogsvårdslagen.

I enlighet med vad som förutskickades i proposition 1978/79:163 uppdrog den dåvarande regeringen år 1979 åt lantbruksstyrelsen, naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet med lantbruksstyrelsen som samordnande myndighet att lägga fram förslag om hur samarbetet mellan lantbruksnämnderna och länsstyrelserna i naturvårdsfrågor m. m. skall kunna bättre beaktas inom jordbruket.

I avvaktan på resultatet av pågående överväganden föranledde en under riksmötet 1979/80 väckt motion om införande av allmänna hänsynsregler till naturvårdens intressen i jordbrukets lagstiftning inte någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida (JoU 1980/81: 5).

Även vid föregående riksmöte behandlade utskottet några motioner i ämnet, väckta våren 1981 (JoU 1981/82: 19). Som därvid redovisades hade förslag i frågan om hur samarbetet mellan lantbruksnämnderna och länsstyrelserna i naturvårdsfrågor m. m. bättre skulle kunna beaktas inom jordbruket då lagts fram för regeringen av en arbetsgrupp, bestående av representanter för lantbruksstyrelsen, naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet. Arbetsgruppens förslag innehöll en omfattande redovisning av situationer där samordningsproblem mellan jordbrukspolitik, naturvård och kulturminnesvård kunde tänkas uppkomma. Rapporten utmynnade i förslag till ett antal åtgärder för att förbättra samordningen av verksamheten inom de tre olika områdena.

I sitt betänkande över de förra året väckta motionerna anförde utskottet att det delade motionärernas principiella uppfattning att det för jordbruket – liksom för andra näringar som avser utnyttjandet av naturresurser – borde gälla att verksamheten bedrivs med utgångspunkt i en ekologisk grundsyn.

Med utgångspunkt i rapporten från de tre myndigheterna fann utskottet det naturligt att även frågan om lagregler rörande jordbrukets hänsynstagande till naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen blev föremål för närmare överväganden från regeringens sida. I avbidan på resultatet av de överväganden som gjordes av regeringen i anslutning till det framlagda förslaget var utskottet inte berett att i dåvarande sammanhang föreslå något riksdagsuttalande med innebörden att riksdagen skulle hemställa om förslag till någon viss ändring i gällande lagstiftning. Frågan om ändringar i de lagar som berör jordbrukspolitiken, naturvården och kulturminnesvården borde enligt utskottet övervägas då regeringen tog ställning till den från lantbruksstyrelsen, naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet avlämnade utredningsrapporten. Vad utskottet anförde gav riksdagen som sin mening regeringen till känna.

Arbetsgruppens rapport har numera remissbehandlats och är f. n. föremål för prövning inom jordbruksdepartementet.

Med anledning av det ånyo väckta motionsyrkandet i ämnet vill utskottet upprepa sitt tidigare riksdagsuttalande att det för jordbruket – liksom för andra näringar som utnyttjar naturresurser – bör gälla att verksamheten bedrivs utifrån en ekologisk grundsyn. Som tidigare berörts ingår i den nya skogsvårdslagen bestämmelser om vilken hänsyn som skall tas till naturvårdens intressen vid skötseln av skog (21 §). I sina föreskrifter till nämnda paragraf har skogsstyrelsen mycket ingående utvecklat vad som gäller beträffande naturvårdshänsyn i skogsbruket. Enligt utskottets mening finns inte anledning att längre dröja med att införa en motsvarande reglering när det gäller de hänsyn som bör tas till naturvårdens intressen i samband med jordbrukets bedrivande. Föreliggande utredningsmaterial bör utgöra tillräckligt underlag för ett förslag till lagstiftning i ämnet från regeringens sida.

Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med tillstyrkande av motion 1981/82:1921, yrkande 15 och med anledning av motionerna 1981/82:283 och 1981/82:430 anförde om behovet av att en allmän hänsynsregel för naturvård införs i berörd lagstiftning.

Behovet av fortsatt våtmarksinventering

I motion 1981/82:433 (s) crinras om att riksdagen förra året lämnade en motion med krav på medel till våtmarksinventering utan åtgärd med hänvisning till naturvårdsverkets pågående inventering av Sveriges våtmarker. Enligt motionärerna har den åsyftade inventeringen dock bara

tilldelats resurser som räcker för en treårsperiod (1979–1982). Inventeringen syftar till att kartlägga och precisera naturvårdens intressen och utförs i ett område där anspråken på att utnyttja våtmarkerna för skogs- och energiproduktion är störst. Detta målområde ligger i sydvästra Sverige där det finns många våtmarker och många tunga anspråk, särskilt vad beträffar torv och skogsdikning, vilket har visats av naturvårdsverket i en särskild anspråkskartering. Resten av landet kan inte inventeras med tilldelade resurser. Enligt motionärerna är med hänsyn till bl. a. behovet av säkrare och snabbare behandling av ärenden som gäller utnyttjande av dessa resurser en utvidgning av naturvårdsverkets inventering i samarbete med andra myndigheter angelägen. Motionärerna föreslår därför att riksdagen till regeringen uttalar behovet av en fortsatt våtmarksinventering i övriga delar av landet.

Behovet av fortsatta våtmarksinventeringar berörs också i motion 1981/82: 797 (fp). I motionen framhålls att hanteringen av våtmarkerna är den kanske viktigaste markpolitiska frågan under de närmaste decennierna. För såväl naturvården som skogsbruket och energiplaneringen är det enligt motionärernas mening av stor vikt att arbetet med våtmarksinventeringar bedrivs så att den fortsatta planeringen underlättas, så att de mest lämpliga markerna är de som kommer till användning för energiproduktionsändamål.

Som anförs i motion 1981/82: 433 lämnade riksdagen förra året (JoU 1981/82: 15) en motion med yrkande om inventering och kartläggning av landets våtmarker m. m. utan åtgärd med hänvisning till den våtmarksinventering som statens naturvårdsverk f. n. genomför.

Naturvårdsverkets arbete härmed igångsattes sedan riksdagen på förslag av utskottet – delvis med bifall till en socialdemokratisk partimotion. 1976/77: 521 (yrkande 8) – förordat en våtmarksinventering genom naturvårdsverkets försorg (se närmare härom i JoU 1976/77: 36). Projektet har hittills bl. a. resulterat i en översiktlig inventering, som redovisades år 1979 (SNV PM 1181–1184). I dessa rapporter anges 3 600 skyddsvärda våtmarksområden, varav 300 särskilt värdefulla. Verket har dessutom utfört en anspråkskartering över Sveriges våtmarker (SNV PM 1364). Verket bedriver nu ett fortsättningsprojekt, en översiktlig inventering av våtmarker i de västra delarna av småländska höglandet. Denna inventering skall användas som planunderlag för bl. a. länsstyrelsen och kommuner.

De i den översiktliga inventeringen redovisade områdena har en sammanlagd yta motsvarande en tiondel av landets totala våtmarksareal. Urvalet och arealen kan komma att ändras på grund av ny kunskap.

Medel till inventeringen har hittills bestritts från anslaget Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet, m. m. Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 7,7 milj. kr. Under anslaget har särskild anslagspost av 2 milj. kr. anvisats för utredningar rörande naturvård och naturinventeringar. Under posten har medel beräknats för bl. a. inventering av våtmarker.

Vidare medgavs genom regeringsbeslut i juni i år att länsstyrelserna i Jönköpings, Kristianstads, Hallands, Västerbottens och Norrbottens län fick ta i anspråk sammanlagt högst 300 000 kr. av bostadsdepartementets förvaltningskostnader för att närmare kartlägga skyddsvärdet av vissa våtmarker.

Enligt naturvårdsverkets anslagsframställning för budgetåret 1983/84 är en fortsatt våtmarksinventering alltmer angelägen för att ge underlag för en bedömning av våtmarkernas betydelse och skyddsvärde i förhållande till intressena för bl. a. torvtäkt och skoglig virkesproduktion. En fortsatt våtmarksinventering under en 5-årsperiod för län med särskilt stort inventeringsbehov beräknas kunna genomföras för en sammanlagd kostnad om 6,2 milj. kr.

I skrivelse till regeringen i oktober 1982 har naturvårdsverket begärt att få inrätta en särskild tjänst för en kvalificerad handläggare i samband med fortsatt inventering av Sveriges våtmarker m. m.

Utskottet delar naturvårdsverkets uppfattning att en fortsatt våtmarksinventering är angelägen för att ge nödvändigt underlag för vidare diskussioner angående avvägningen mellan bl. a. naturvårdens och skogsbrukets intressen. Som framgår av det föregående har under innevarande budgetår för angivna ändamål medel beräknats under anslaget Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet m. m. Frågan om medelsanvisning för nästa budgetår torde få prövas i samband med den kommande budgetbehandling. I avvaktan härpå bör motionerna 1981/82: 433 och 1981/82: 797 inte nu föranleda någon riksdagens ytterligare åtgärd.

Enligt motion 1981/82:1923 (m) bör en lämplig del av medlen för de särskilda undersökningarna på miljövårdsområdet specialdestineras för att få fram lämpliga förordnanden för s. k. CW-områden, inte minst för Klingavälsån.

Utskottet vill framhålla att det ankommer på naturvårdsverket att svara för den närmare fördelningen av sagda medel. Emellertid synes motionärerna närmast åsyfta säkerställandet av ifrågavarande naturvårdsobjekt. Medel för sådant ändamål disponeras av naturvårdsverket under reservationsanslaget Mark för naturvård.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1981/82:1923.

Nationalparker och naturreservat m. m.

Enligt motion 1981/82:1035 (fp) är Stenshuvud i Kristianstads län ett ytterst intressant område från främst natur- och kulturhistorisk synpunkt. Botaniskt, ornitologiskt och entomologiskt utgör Stenshuvud genom speciellt gynnsamma klimatiska förhållanden ett naturligt avgränsat område, där livsbetingelserna bör få bli orubbade. Enligt motionärernas mening har Stenshuvud ett så unikt värde för hela landet att det bör avsättas till nationalpark.

Utskottet vill erinra om att riksdagen förra året lämnade en motion med

motsvarande yrkande utan åtgärd (JoU 1981/82:15). Det hänvisades i sammanhanget till att länsstyrelsen i Kristianstads län i samråd med naturvårdsverket utarbetat ett förslag om att avsätta det berörda området till nationalpark. Förslaget var föremål för närmare överväganden inom naturvårdsverket. Riksdagen ansåg sig inte böra föregripa resultatet av dessa överväganden.

Sedan ärendet varit föremål för ytterligare prövning inom naturvårdsverket och länsstyrelsen har naturvårdsverket nyligen framlagt förslag för regeringen att Stenshuvud, som nu är naturreservat, görs till nationalpark.

Med hänvisning till riksdagens tidigare ställningstagande i frågan föreslår utskottet att motionen inte föranleder någon riksdagens ytterligare åtgärd.

I motionerna 1981/82:1455 (fp) och 1981/82:1600 (fp) föreslås en rad åtgärder för att åstadkomma ett bättre och mera varaktigt skydd mot exploatering av det svenska fjällområdet. Exempel anförs på områden som bör skyddas genom att avsättas som nationalpark resp. naturreservat. Till den förra gruppen hör enligt motionerna våtmarksområdena Taavavuoma och Sjaunja och till den senare gruppen Norrbottensdelen av Tärna-Gradisområdet. I sammanhanget påpekas att delar av Stora Sjöfallets nationalpark är så exploaterade att de inte fyller de höga anspråk som bör ställas på en nationalpark. De oexploaterade delarna av parken bör föras till Sarek-Padjelanta och till en ny Sjaunja nationalpark.

Också den fysiska riksplaneringen förs fram som ett instrument att skydda fjällområdena. Enligt motion 1981/82:1600 bör riktlinjerna för denna planering, som bl. a. innebär att de s. k. fjällområdena skyddas från olika typer av exploatering, ges större tyngd i de konkreta konfliktsituationer som uppstår. Vidare framhålls att det skogsbruk som pågår eller planeras inom vissa delar av det obrutna fjällområdet måste bedrivas med särskild hänsyn till miljön. För att bevara vildmarkskaraktären bör inga skogsbilvägar få byggas. Större kalhyggen, hyggesplogning, kemikalieanvändning och dikning bör inte heller få komma till stånd.

Utskottet vill hänvisa till att motsvarande motionsyrkanden behandlades vid föregående riksmöte (JoU 1981/82:15) utan att anses påkalla någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida. Vid behandlingen av motionsyrkandena anförde utskottet bl. a. följande.

Utskottet instämmer självfallet i motionärernas bedömning av fjällområdenas stora värde från bl. a. naturvårds- och rekreationssynpunkt. De i motionen anförda exemplen på åtgärder för att skydda fjällvärlden synes enligt utskottets bedömning inte innebära någon avvikelse från de av statsmakterna godkända principerna för markanvändning m. m. i berörda områden. Enligt riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen skall sålunda de obrutna fjällområdena ges ett starkt och långsiktigt skydd mot exploatering för olika ändamål. Förslag föreligger om att föra in riktlinjerna för

denna planering i en ny plan- och byggnadslag. Frågan övervägs f. n. i regeringskansliet (jfr prop. 1980/81: 183 s. 9 f.). Beträffande skogsbruket i denna del av landet bör påpekas att en ny skogsvårdslag trätt i kraft efter det att riksdagen fattade beslutet om riktlinjer för de obrutna fjällområdena. Till skillnad från den äldre skogsvårdslagen (1948: 237) gäller den nya även statens och kyrkans skogar. Den nya lagen är tillämplig på all skog. Lagen föreskriver krav på tillstånd från skogsvårdsstyrelsen för avverkning eller omläggning av skogsmark till annat ändamål inom områden med svårföringrad skog (19 §). Större delen av skogsmarken inom de obrutna fjällområdena utgörs av svårföringrade områden. I samband med att tillstånd till avverkning m. m. ges kan skogsvårdsstyrelsen besluta om åtgärder för att begränsa eller motverka olägenheter och trygga återväxten (19 §). All slutavverkning som omfattar mer än 0,5 ha skall anmälas i förväg till skogsvårdsstyrelsen (17 §). Om länsstyrelsen för visst område har begärt det, överlämnar skogsvårdsstyrelsen sådana anmälningar till länsstyrelsen. Länsstyrelsen har därvid möjlighet att, innan någon avverkning sker, ingripa med stöd av NVL. Vidare bör nämnas att skogsvårdsstyrelsen i den nya skogsvårdslagen ges möjlighet att i särskilda fall föreskriva vilka åtgärder som skall vidtas med hänsyn till naturvårdens intressen (24 §). I ett svar på en fråga om skogsavverkningen i fjällområdena den 27 oktober 1981 hänvisade jordbruksministern till ovan angivna regler och framhöll bl. a. att det är fråga om en naturresurs som från många synpunkter bör skyddas men också bör användas om det sker på ett riktigt sätt. Jordbruksministern tillade att frågan hur skogsbrukets hänsynstagande till rennärningen närmare skall regleras f. n. övervägs av en arbetsgrupp som tillsatts av lantbruksstyrelsen. Utskottet vill för sin del i detta sammanhang understryka vikten av att frågan om avverkning i dessa områden handläggs med stor försiktighet, mot bakgrund bl. a. av svårigheterna att rätt bedöma möjligheten att åstadkomma tillfredsställande återväxt av skog.

Beträffande säkerställandet av naturvårdsobjekt i fjällvärlden erinrade utskottet om att naturvårdsverket genomför en fjällutredning som kommer att omfatta en översiktlig plan för naturvård i hela fjällregionen. Vidare hänvisades till att det inom naturvårdsverket pågick en översyn av syftena med och reglementena för befintliga nationalparker.

Utskottet påpekade också att det på länsnivå bedrevs ett omfattande utrednings- och planeringsarbete. Länsstyrelsen i Norrbottens län hade t. ex. utarbetat ett förslag om inrättande av naturreservat i Sjaunjaområdet. Förslaget, som remissbehandlats, skulle genomgå närmare av länsstyrelsen och naturvårdsverket i samråd. I fråga om exploatering av nationalparker hänvisade utskottet till sina uttalanden i betänkandet 1979/80: 39. I det av riksdagen godkända betänkandet framhöll utskottet bl. a. att den allra största restriktivitet måste iaktas när ingrepp i nationalparker aktualiseras.

Enligt uppgift från naturvårdsverket kommer fjällutredningen troligen att bli färdig 1984. Översynen av reglementena för nationalparkerna pågår. Vidare har naturvårdsverket i år utfärdat nya riktlinjer för hur skötselplanarbetet bör bedrivas, bl. a. i fråga om nationalparker (SNV RR 1982: 2).

Samrådsgruppen för skogsbrukets hänsynstagande till rennärningen har utarbetat en samrådsmodell som innebär att storskogsbruket inom renskötselområdet förutom planerade avverkningar även anmäler skogsvårdsåtgärder till resp. skogsvårdsstyrelse, som i sin tur sammanställer uppgifterna och distribuerar dem till resp. sameby. På grundval härav sker sedan samråd mellan skogsägarna och samebyarna. Skogsstyrelsen har också nyligen utarbetat allmänna råd för skogsbrukets hänsynstagande till rennärningen (SKSFS 1982: 2).

Utskottet utgår från att regeringen med uppmärksamhet följer dessa frågor. Med hänsyn härtill och till vad i det föregående anförts finner utskottet att motionerna 1981/82: 1455 och 1981/82: 1600 inte påkallar någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida.

Enligt motion 1981/82: 469 (vpk) bör nationalparker, naturvårdsområden och naturreservat ges ett förstärkt legalt skydd mot exploatering. För nationalparkernas del anser motionärerna att ett grundlagsskydd skall övervägas. Detta skulle tvinga fram ett långsiktigare handlande och säkra redovisning inför väljarna före ingrepp i nationalparker. Hur detta förstärkta skydd skall närmare utformas bör utredas och förslag föreläggas riksdagen.

Utskottet får erinra om att beslut om att avsätta mark till nationalpark enligt nu gällande ordning meddelas av regeringen efter riksdagens medgivande. Beslutet innebär att staten såsom markägare inte får utan riksdagens samtycke nyttja mark eller vatten inom nationalparken på ett sätt som strider mot dess ändamål (jfr 9 kap. 9 § regeringsformen). För att ytterligare trygga nationalparkerna har man infört särskilda förbehåll, förutom i naturvårdslagen även i vissa andra författningar, bl. a. gruvlagen och mine-rallagen.

När det gäller naturreservat eller naturvårdsområde får länsstyrelsen i särskilda fall medge undantag från meddelade reservats- eller områdesföreskrifter. Beslut om naturreservat eller naturvårdsområde får inte upphävas om det inte finns synnerliga skäl för detta.

Utskottet finner inte att tillräckliga skäl förebegrats för en skärpning av naturvårdslagens bestämmelser när det gäller berörda naturvårdsinstitut.

Vad gäller ingrepp i nationalparker vill utskottet erinra om att riksdagen år 1980 på utskottets förslag i det tidigare omnämnda betänkandet 1979/80: 39 antog vissa principer. Dessa angavs av utskottet som följer.

Utskottet anser – i likhet med vad föredraganden anført – att man måste se allvarligt på varje intrång i en nationalpark, oberoende av intrångets omfattning. Syftet med nationalparkerna är att åt samtid och eftervärld såsom en hela nationens tillhörighet skydda sammanhängande större områden, vilka utgör karakteristiska prov på ursprungliga eller av kulturinfltelser relativt oberörda landskapstyper med tillhörande ytbildning, växtvärld och djurvärld. Som orörda referensområden för vetenskaplig forsk-

ning har parkerna en viktig funktion. Detta innebär att i princip varje ingrepp av nu ifrågasatt karaktär i en nationalpark strider mot syftet med nationalparkens tillkomst. Mot denna bakgrund vill utskottet starkt understryka vikten av att nationalparkernas områden bevaras intakta för framtiden och att den allra största restriktivitet iakttas när sådana ingrepp av någon angelägen anledning aktualiseras.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1981/82: 469.

Enligt motion 1981/82: 805 (s) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om att kyrkan positivt bör medverka vid tillskapande av naturreservat och friluftsområden. När mark i kyrkans ägo bedöms vara lämplig för reservatsbildning bör den enligt motionärernas mening ställas kostnadsfritt till förfogande och eventuella kostnader ersättas av kyrkliga medel. Vad gäller kyrklig mark, som kan ifrågakomma för anläggningar av något slags rörligt friluftsliv, skall även till detta mark kostnadsfritt upplåtas. De kostnader, som eventuella anläggningar kommer att belöpa sig till, skall emellertid inte belasta den kyrkliga staten.

Med anledning av förevarande motion vill utskottet erinra om att kyrkans handläggning av markfrågor regleras i en särskild av riksdagen år 1970 antagen lag om förvaltning av kyrklig jord (1970:939). Enligt nämnda lag, som antagits i enlighet med den för kyrkolag gällande ordningen, stadgas att egendomens avkastningsförmåga skall tillgodogöras på ekonomiskt bästa sätt. Vid tillkomsten av lagen diskuterades miljövärdsfrågorna förhållandevis ingående. Det ansågs självklart att de kyrkliga förvaltningsorganen beaktade miljövärdsfrågorna. Principen kommer till uttryck i lagen på så sätt, att däri stadgas att naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen skall beaktas i skälig omfattning. Vid förordnanden enligt naturvårdslagen är det stiftsnämnden som företräder den kyrkliga marken. Gällande bestämmelser har hittills ansetts väl tillgodose naturvårdens intressen. I förarbetena till lagen har i sammanhanget framhållits att i förevarande avseenden samma krav bör ställas på kyrkan som på alla fastighetsägare. Någon särställning för kyrkan i fråga om exempelvis kostnadsansvar har sålunda inte ansetts motiverad.

Utskottet finner för sin del naturligt att man från kyrkans sida positivt medverkar till att ställa mark till förfogande för naturvårds- och friluftslivsändamål. Att bl. a. miljövärdsfrågorna särskilt skall beaktas av de kyrkliga förvaltningsorganen har som nyss nämnts också särskilt framhållits i samband med utfärdandet av gällande förvaltningsbestämmelser.

Med hänsyn till vad i det föregående anförts finner sig utskottet emellertid inte böra förorda någon särskild riksdagens åtgärd med anledning av motion 1981/82: 805.

Utnyttjande av skyddsformen naturvårdsområde

I motion 1981/82: 1921 yrkande 14 (s) hemställs om åtgärder som kan främja ett ökat utnyttjande av institutet naturvårdsområde. Det i motionen framlagda lagförslaget i denna del innebär att det i 7 § naturvårdslagen klart utsägs att ett område inte får avsättas som naturreservat om syftet med åtgärden i allt väsentligt kan tillgodoses genom att området i stället förklaras som naturvårdsområde. I motiveringen anføres bl. a. att endast ett fåtal förordnanden av sådana områden gjorts sedan den 1 januari 1975 då institutet infördes.

Enligt vad utskottet inhämtat har till den 1 juli i år inrättats totalt 28 naturvårdsområden omfattande sammanlagt drygt 75 000 ha. Det kan jämföras med en sammanlagd areal naturreservat om ca 800 000 ha.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är beklagligt att möjligheten att säkerställa mark genom att förklara ett område som naturvårdsområde inte utnyttjats mer än vad som hittills varit fallet. Som anförts i betänkande 1981/82: 15 är behovet att säkra markområden för rekreation, vetenskap och kultur stort. De anslag som står till förfogande för ersättningar i samband med inrättande av naturreservat är emellertid begränsade. Det är därför enligt utskottets mening viktigt att naturreservat kommer i fråga endast när utnyttjande av marken för nyss angivna ändamål inte kan kombineras med pågående markanvändning. I flertalet fall torde det vara fullt möjligt att utnyttja ett markområde för t. ex. rekreation utan att ett normalt jord- eller skogsbruk hindras. I sådana fall bör det vara självklart att naturvårdsområdesinstitutet kommer till användning. Det bör ankomma på regeringen att tillse att länsstyrelserna erhåller rekommendationer och anvisningar som främjar ett ökat utnyttjande av institutet naturvårdsområde. För att understryka vikten av att naturreservat inte kommer i fråga i här åsyftade fall bör 7 § naturvårdslagen kompletteras med en bestämmelse som innebär att länsstyrelsen inte får utnyttja nämnda skyddsform om syftet med åtgärden i allt väsentligt kan tillgodoses genom att området i stället förklaras som naturvårdsområde.

Vad nu anförts innebär att utskottet tillstyrker bifall till motion 1981/82: 1921 i förevarande del. Lagändringen bör träda i kraft den 1 januari 1983.

I motion 1981/82: 2018 (m) anføres i avsnittet Miljöpolitik bl. a. att staten och kommunerna bör till gagn för naturvården söka ett organiserat samarbete med markägare som ett alternativ framför allt till upprättande av naturvårdsområden. Samarbetet kan t. ex. ha formen av avtal om vissa naturvårdande insatser från jordbrukets sida. Riksdagen bör enligt motionärernas mening göra ett uttalande för att åstadkomma en ökad användning av avtalsformen till skydd för värdefull natur. Hemställa härom framförs i följdmotionen 1981/82: 2050 yrkande 1.

Utskottet vill med anledning av föreliggande motionsyrkande erinra om att det inte finns något principiellt hinder mot kombinationen skötselavtal/

förordnande enligt naturvårdslagen och att denna möjlighet till samarbete mellan markägaren och det allmänna också tillvaratas i alla de fall där detta anses lämpligt. I motion 1981/82: 2018 redovisas avtal med markägaren som ett alternativ till inrättande av naturvårdsområde. Enligt utskottets mening måste dock tyngdpunkten i bevarandearbetet ligga på en tillämpning av naturvårdslagens regler om skydd av naturmiljöer; den nödvändiga fastheten och kontinuiteten i detta arbete uppnås enligt utskottets mening i första hand genom åtgärder som är knutna till fastigheterna och inte genom tillfälliga avtal som tecknas med den som äger eller utnyttjar marken i fråga. Det bör också framhållas att åtskilliga av de skötselåtgärder som erfordras inom ett skyddsområde kan ge värdefulla sysselsättningseffekter om de t. ex. utförs som beredskapsarbete. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att motion 1981/82: 2050 yrkande 1 avslås.

Naturresurser

Enligt motion 1981/82: 1921 (s) bör regeringen låta göra en utvärdering av det omfattande utredningsarbete rörande naturresurser som pågår. En sådan utvärdering bör kunna belysa tillgången på de icke förnyelsebara naturresurserna och de anspråk som inom överskådlig framtid ställs på dem. Med det materialet som grund bör den översiktliga fysiska riksplaneringen utvidgas till att omfatta också de naturresurser som i dag inte omfattas av den fysiska riksplaneringen. Regeringen bör också låta utreda frågan om behovet av en särskild lagstiftning för att värna om naturresurserna, en övergripande naturresurslag med vars hjälp kraven på hushållning och omsorg om naturresurserna kan ställas. Enligt yrkande 16 i motionen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående behovet av en naturresurslag.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att omsorgen om våra begränsade naturresurser måste vara utgångspunkten för all verksamhet som kräver utnyttjande av sådana resurser. Därför är det nödvändigt att allt utnyttjande av dessa tillgångar föregås av en noggrann planering. Vid den måste omsorgen om naturvärdena beaktas. Innan en icke förnyelsebar naturresurs tas i anspråk måste det klarläggas om den kan ersättas i produktionen med annat material. Det gäller att stimulera en övergång från icke förnyelsebara till förnyelsebara naturresurser. I det sammanhanget måste möjligheterna till återanvändning belysas. Som riksdagen i samband med behandlingen av förslagen om återvinning och omhändertagande av avfall 1975 anslutit sig till bör det innan en produktionsprocess sätts i gång klarläggas hur det avfall som blir en följd av produktionen skall tas om hand och återanvändas på nytt. Enligt utskottets uppfattning finns det, som motionärerna framhåller, skäl att utreda frågan om behovet av en övergripande lagreglering med vars hjälp kraven på hushållning med och

omsorg om naturresurserna kan ställas. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet här anfört med anledning av motion 1981/82: 1921 yrkande 16.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *täktverksamhet*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1982/83: 17 yrkande 1 antar i proposition 1981/82: 220 framlagt förslag om införande i naturvårdslagen (1964: 822) av en ny paragraf 18 b,
2. beträffande *särskilda bestämmelser om vilthägn*
a) att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1982/83: 17 yrkande 2 antar i proposition 1981/82: 220 framlagt förslag om införande i naturvårdslagen (1964: 822) av en ny paragraf 24 a,
b) att riksdagen avslår motion 1982/83: 17 yrkande 3,
3. beträffande *proposition 1981/82: 220 i övrigt*
a) att riksdagen antar regeringens förslag med den ändringen att övergångsbestämmelserna erhåller följande som *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

Utskottets förslag

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

Bestämmelserna i — — — efter ikraftträdandet.

- b) att riksdagen antar lagförslaget i de delar det ej omfattas av utskottets hemställan i det föregående,
4. beträffande *hänsynstagande till naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen vid jordbruk*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 1921 yrkande 15 samt med anledning av motionerna 1981/82: 283 och 1981/82: 430 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
5. beträffande *behovet av en fortsatt våtmarksinventering m. m.*
a) att riksdagen lämnar motionerna 1981/82: 433 och 1981/82: 797 utan ytterligare åtgärd,
b) att riksdagen avslår motion 1981/82: 1923,
6. beträffande *nationalparker och naturreservat m. m.*
a) att riksdagen lämnar motion 1981/82: 1035 om en nationalpark vid Stenshuvud utan ytterligare åtgärd,
b) att riksdagen lämnar motionerna 1981/82: 1455 och 1981/82: 1600 om naturvårdsinsatser i fjällvärlden m. m. utan ytterligare åtgärd,

- c) att riksdagen avslår motion 1981/82: 469 om förstärkt legalt skydd mot exploatering.
- d) att riksdagen lämnar motion 1981/82: 805 om användning av kyrklig mark för naturvårdsändamål utan ytterligare åtgärd.
7. beträffande *utnyttjande av skyddsformen naturvårdsområde*
- a) att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 1921 yrkande 14 antar följande förslag till lag om ändring i naturvårdslagen:

Förslag till

Lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822)

Häri genom föreskrivs att 7 § naturvårdslagen (1964: 822) skall ha nedan angivna lydelse:

Nuvarande lydelse

Område, som finnes böra särskilt skyddas eller vårdas på grund av sin betydelse för kännedomen om landets natur, sin skönhet eller eljest märkliga beskaffenhet eller emedan området är av väsentlig betydelse för allmänhetens friluftsliv, må av länsstyrelsen förklaras som naturreservat.

Föreslagen lydelse

7 §

Område, som finnes böra särskilt skyddas eller vårdas på grund av sin betydelse för kännedomen om landets natur, sin skönhet eller eljest märkliga beskaffenhet eller emedan området är av väsentlig betydelse för allmänhetens friluftsliv, må av länsstyrelsen förklaras som naturreservat. *Länsstyrelsen får inte avsätta ett område till naturreservat, om syftet med åtgärden i allt väsentligt kan tillgodoses genom att området i stället med stöd av 19 § förklaras som naturvårdsområde.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

- b) att riksdagen avslår motion 1981/82: 2050 yrkande 1.
8. beträffande *naturresurser*
- att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motion 1981/82: 1921 yrkande 16 anfört om utredning om behovet av en övergripande lagreglering av hushållningen med naturresurser.

Stockholm den 16 november 1982

På jordbruksutskottets vägnar

ÅKE WICTORSSON

Närvarande: Åke Wictorsson (s), Arne Andersson i Ljung (m), Ove Karlsson (s), Hans Wachtmeister (m), Gunnar Olsson (s), Sven Eric Lorentzon (m), Kerstin Andersson (c), Martin Segerstedt (s), Jan Fransson (s), Jens Eriksson (m), Börje Stensson (fp), John Andersson (vpk), Lenart Brunander (c), Bengt Kronblad (s) och Ulf Lönnqvist (s).

Reservationer

1. Tåktverksamhet (mom. 1)

Arne Andersson i Ljung, Hans Wachtmeister, Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "för tillsynen" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen att tillsynen över tåktverksamhet bör vara effektiv. Det är givetvis angeläget att man söker avhjälpa de brister som nu finns. Det kan dock starkt ifrågasättas om den i propositionen förordade ordningen, som innebär att kommunerna ges större ansvar och befogenheter härvidlag, är ägnad att tillgodose angivna syfte. Som framhålls i motion 17 är propositionens förslag i denna del förenat med sådana olägenheter att det bör avslås. I likhet med motionärerna anser utskottet att tillsyn över givna tåkttillstånd bör utövas av länsstyrelse.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande tåktverksamhet

att riksdagen med bifall till motion 1982/83: 17 avslår i proposition 1981/82: 220 framlagt förslag om införande i naturvårdslagen (1964: 822) av en ny paragraf 18 b,

2. Särskilda bestämmelser om vilthägn (mom. 2)

Arne Andersson i Ljung, Hans Wachtmeister, Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar med "Utskottet finner" och på s. 14 slutar med "(yrkandena 2 och 3)" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner det i likhet med motionärerna ändamålsenligt att behandla all reglering av hägn i ett sammanhang när jakt- och viltvårdsberedningens förslag i dessa frågor föreligger. Det i propositionen framförda förslaget om införande av allmänt tillståndstvång för uppförande av vilthägn kring område där allmänheten får färdas fritt bör i avvaktan härpå avslås. Utskottet biträder således motion 17 i förevarande del. Som framhålls i motionen fungerar nuvarande samrådsförfarande enligt 20 § naturvårdslagen tillfredsställande.

Utskottet biträder i övrigt vad i motion 17 anförts om att kommande överväganden om vilthägn även bör innefatta de frågor som rör tillsyn och kontroll av hägn både avseende underhåll av stängsel och de hägnade djurens hälsotillstånd etc.

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *särskilda bestämmelser om vilthägn*

a) att riksdagen med bifall till motion 1982/83:17 yrkande 2 avslår i proposition 1981/82:220 framlagt förslag om införande i naturvårdslagen (1964:822) av en ny paragraf 24 a.

b) att riksdagen med bifall till motion 1982/83:17 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om förslag rörande tillsyn över vilthägn,

3. Hänsynstagande till naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen vid jordbruk (mom. 4)

Arne Andersson i Ljung (m), Hans Wachtmeister (m), Sven Eric Lorentzon (m), Kerstin Andersson (c), Jens Eriksson (m) och Lennart Brunander (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 16 som börjar med "Med anledning" och slutar med "berörd lagstiftning" bort ha följande lydelse:

I avvaktan på resultatet av sálunda pågående överväganden är utskottet inte berett att förorda någon särskild riksdagens åtgärd med anledning av de nu behandlade motionerna i ämnet. Utskottet avstyrker därför motionerna 1981/82:283, 1981/82:430 och 1981/82:1921 yrkande 15.

dels utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *hänsynstagande till naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen vid jordbruk*

att riksdagen avslår motionerna 1981/82:283, 1981/82:430 och 1981/82:1921 yrkande 15,

4. Nationalparker och naturreservat m. m. (mom. 6 b)

Börje Stensson (f:p) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Utskottet vill" och på s. 21 slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

I föreliggande båda motioner förordas tre väsentliga förändringar när det gäller nationalparkerna i landets norra delar.

Vad först gäller den nuvarande Stora Sjöfallets nationalpark delar utskottet motionärernas uppfattning att denna delvis är så exploaterad att den inte kan fylla de krav som måste ställas på en nationalpark. När det

gäller utskottets principiella inställning till exploatering av nationalparker hänvisar utskottet till sina uttalanden i betänkande 1979/80: 39. I detta av riksdagen godkända betänkande framhöll utskottet bl. a. att den allra största restriktivitet måste iakttas när ingrepp i nationalparker aktualiseras. När det gäller Stora Sjöfallet har betydande exploatering redan ägt rum, vilket gör att delar av nationalparken inte längre kan sägas vara ett objekt med särskilt stort skyddsvärde från naturvårdssynpunkt. Eftersom nationalparksinstitutet enligt utskottets mening bör reserveras för sådana särskilt skyddsvärda objekt, delar utskottet motionärernas uppfattning att Stora Sjöfallets nationalpark bör upplösas och att de inte exploaterade delarna bör överföras till angränsande nationalparker. Riksdagen bör hos regeringen anhålla om ett förslag till sådana åtgärder.

I motionen förordas också nya nationalparker inom Sjaunjaområdet och inom Taavavuomaområdet. Dessa båda områden har uppenbarligen mycket stort skyddsvärde från naturvårdssynpunkt och tillhör båda de europeiska våtmarker som det är särskilt angeläget att bevara.

I likhet med motionärerna anser utskottet att frågan om inrättande av nationalparker i de båda områdena nu bör prövas.

När det gäller tidigare utredningar skiljer sig de båda områdena dock åt. 1973 biföll riksdagen en hemställan från jordbruksutskottet angående snara åtgärder för att bevara Sjaunjaområdet. Det utredningsarbete som sedan följt har pågått ett stort antal år. Länsstyrelsen i Norrbottens län har nu utarbetat ett förslag om inrättande av naturreservat i Sjaunjaområdet. Förslaget, som remissbehandlats, genomgås närmare av länsstyrelsen och naturvårdsverket i samråd. Någon klarhet synes dock ännu inte vunnits, och framför allt bör understrykas att frånvaron av det starkare skydd som nationalparksinstitutet innebär kommer att medföra fortsatta stora risker för en påverkan som skadar den känsliga miljön i Sjaunjaområdet. Frågan om inrättande av nationalpark i stället för naturreservat bör därför prövas skyndsamt. Detta bör ges regeringen till känna.

När det gäller Taavavuoma har motsvarande utredningar inte utförts. Att områdets botaniska värden är utomordentliga har framhållits i motionerna. Att det i området finns mycket känsliga palsmyrsområden och ett ytterst värdefullt fågelliv har i andra sammanhang också understrukits. Även här är enligt utskottets mening en utredning om inrättande av nationalpark befogad. Detta bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 6 b bort ha följande lydelse:

6. beträffande *nationalparker och naturreservat m. m.*

b) att riksdagen med anledning av motionerna 1981/82: 1455 och 1981/82: 1600 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om Stora Sjöfallets nationalpark samt hos regeringen begär utredningar om inrättande av en nationalpark i Sjaunjaområdet och om inrättande av en nationalpark i Taavavuoma,

5. Nationalparker och naturreservat m. m. (mom. 6 c)

John Andersson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "Utskottet finner" och på s. 22 slutar med "motion 1981/82: 469" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill för sin del framhålla att naturen inte bara är grunden för jordbruks- och skogsproduktion samt en källa till mineralförekomster och vattenkraft. Den utgör också miljö för rekreation. Därför måste det finnas naturområden runt våra tätorter som lämpar sig för just rekreation. För både människornas rekreation och för den vetenskapliga forskningen om utvecklingen i vår natur måste det finnas områden som skyddas mot exploatering.

Enligt utskottets mening kan det starkt ifrågasättas om den nuvarande naturvårdslagstiftningen verkligen ger tillräckligt skydd för miljövårds- och rekreationsintressena. Inte minst utgör behandlingen av Stora Sjöfallets nationalpark ett exempel härpå. Utskottet delar därför den i motion 1981/82: 469 framförda uppfattningen att det finns anledning att skapa ett förstärkt legalt skydd mot exploatering av nationalparker, naturreservat och naturvårdsområden. Som sägs i motionen bör bl. a. för nationalparkernas del ett grundlagsskydd övervägas. Vad här anförts innebär att utskottet tillstyrker bifall till motion 1981/82: 469.

dels utskottets hemställan under 6 c bort ha följande lydelse:

6. beträffande *nationalparker och naturreservat m. m.*

c) att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 469 hos regeringen hemställer om utredning och förslag om förstärkt legalt skydd för nationalparker, naturreservat och naturskyddsområden med inriktning på grundlagsskydd för nationalparkerna,

6. Utnyttjande av skyddsformen naturvårdsområde (mom. 7 a)

Arne Andersson i Ljung (m), Hans Wachtmeister (m), Sven Eric Lorentzon (m), Kerstin Andersson (c), Jens Eriksson (m), Börje Stensson (fp) och Lennart Brunander (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Enligt vad" och slutar med "januari 1983" bort ha följande lydelse:

Den i motionen väckta frågan om ett ökat utnyttjande av institutet naturvårdsområde har under senare år upprepade gånger varit föremål för behandling i riksdagen. Beträffande förslaget till ändring av 7 § naturvårdslagen har utskottet därvid framhållit att det redan av förarbetena till bl. a. 1974 års ändringar i sagda lag klart framgår att naturreservat inte skall komma i fråga i fall med begränsat åtgärds- och kontrollbehov. Det är främst för sådana fall, där således mindre ingripande åtgärder behövs för

att skydda naturmiljön, som institutet naturvårdsområde är avsett. Möjligheten att utnyttja sistnämnda skyddsform inskränks i övrigt i princip endast av stadgandet i 19 § första stycket sista punkten. Där anges att området i stället skall avsättas till naturreservat om åtgärd som bör vidtas är så ingripande att pågående markanvändning avsevärt försvåras. Enligt motionärernas förslag skulle emellertid denna skyddsform inte få komma i fråga om "syftet med åtgärden i allt väsentligt kan tillgodoses genom att området i stället med stöd av 19 § förklaras som naturvårdsområde". Enligt utskottets mening har den föreslagna lydelsen ansetts leda till viss oklarhet rörande vilket kriterium som skall vara avgörande i fråga om tillåtligheten av ett naturreservatsförordnande. Med hänsyn till det anförda har utskottet avstyrkt motionsyrkandena i fråga. Riksdagen har beslutat i enlighet med utskottets förslag.

Den faktiska utvecklingen i fråga om inrättande av naturvårdsområden under senare år framgår av följande siffror.

		Antal	Sammanlagd areal
1 juli	1978	4	1 301 ha
"	1979	9	9 200 "
"	1980	16	15 000 "
"	1981	20	23 050 "
"	1982	28	75 360 "

Utskottet finner mot nu redovisad bakgrund inte heller i år anledning att föreslå någon ändring av 7 § naturvårdslagen. Motion 1981/82: 1921 yrkande 14 avstyrks således.

dels utskottets hemställan under 7 a bort ha följande lydelse:

7. beträffande *utnyttjande av skyddsformen naturvårdsområde*

a) att riksdagen avslår motion 1981/82: 1921 yrkande 14.

7. Utnyttjande av skyddsformen naturvårdsområde (mom. 7 b)

Arne Andersson i Ljung (m), Hans Wachtmeister (m), Sven Eric Lorentzon (m), Kerstin Andersson (c), Jens Eriksson (m), Börje Stensson (fp) och Lennart Brunander (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "Utskottet vill" och på s. 24 slutar med "yrkande 1 avslås" bort ha följande lydelse:

Frågan om avtal om naturvårdande insatser som alternativ till upprättande av naturvårdsområden har som anförts i motion 1981/82: 2018 tidigare prövats av riksdagen. Vid riksmötet 1979/80 behandlades sålunda en under allmänna motionstiden 1979 väckt motion i ämnet. Med anledning av ifrågavarande motion anförde utskottet bl. a. följande (JoU 1979/80: 19):

Uppfattningen om skötselavtalets värde som komplement till förordnande enligt naturvårdslagen får ses mot bakgrund av det faktum att förordnandet som sådant i princip endast kan medföra s. k. negativa förpliktelser för markägaren: härmed avses att denne är skyldig att tåla det intrång i driften m. m. och övriga inskränkningar i den privata rättssfären som beslut om inrättande av t. ex. naturreservat eller naturvårdsområde innebär. Det finns enligt utskottets mening otvivelaktigt många fall där aktiva naturvårdande insatser från markägarens sida kan fylla en viktig funktion i bevarandearbetet. Sådana åtgärder torde ofta kunna ingå som ett naturligt led i driften av ett lantbruksföretag och därmed bli mindre kostnadskrävande för det allmänna. Enligt vad utskottet erfarit förekommer det också – om än i begränsad omfattning – att förordnanden enligt naturvårdslagen kompletteras med ett avtal mellan det allmänna och markägaren vari den senare åtar sig att mot ersättning svara för vissa skötselåtgärder. Utskottet vill för sin del understryka det angelägna i att denna möjlighet till samarbete med markägaren tillvaratas. I sammanhanget vill utskottet också betona värdet av att markägaren i förekommande fall på ett så tidigt stadium som möjligt kopplas in i beslutsprocessen och i naturvårdsplaneringen över huvud taget.

Riksdagen gav som sin mening regeringen till känna vad utskottet anfört.

Utskottshetänkandet har av regeringen överlämnats till naturvårdsverket för beaktande i samband med en av regeringen ålagd översyn av frågan om effektivisering av organisationen för vård och förvaltning av naturreservat m. m. Naturvårdsverkets utredning rörande vård- och förvaltningsorganisationen har numera slutförts och redovisats för regeringen (jordbruksdepartementet).

Med anledning av nu föreliggande motionsyrkande vill utskottet ånyo understryka de uttalanden som utskottet gjorde i det nyss återgivna betänkandet 1979/80: 19.

Som anförs i motion 1981/82: 2018 är det beklagligt att möjligheten att träffa avtal om naturvårdande insatser i praktiken hittills utnyttjats i mycket begränsad omfattning. Värdefulla naturområden riskerar därmed att stå utan det skydd som skulle vara möjligt att åstadkomma, i synnerhet som resurser för andra former av naturskydd inte står till förfogande i tillräcklig utsträckning. Mot angiven bakgrund finner utskottet lämpligt att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en ökad användning av avtalsformen till skydd av värdefull natur är angelägen. Utskottet tillstyrker således bifall till motion 1981/82: 2050 yrkande 1.

dels utskottets hemställan under 7 b bort ha följande lydelse:

7. beträffande *utnyttjande av skyddsformen naturvårdsområde*

b) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motion 1981/82: 2050 yrkande 1 anfört i fråga om avtal om naturvårdande insatser.

8. Naturresurser (mom. 8)

Arne Andersson i Ljung (m), Hans Wachtmeister (m), Sven Eric Lorentzon (m), Kerstin Andersson (c), Jens Eriksson (m), Börje Stensson (fp) och Lennart Brunander (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Utskottet anser" och på s. 25 slutar med "yrkande 16" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill erinra om att ett motsvarande motionsyrkande tidigare på förslag av utskottet (JoU 1978/79:8) överlämnats till den i januari 1978 tillkallade naturresurs- och miljöutredningen som har till uppdrag att utforma riktlinjer för den framtida naturresurs- och miljöpolitiken. Utredningen väntas slutföra sitt arbete under hösten 1982.

Mot nu angiven bakgrund finner utskottet att motion 1981/82:1921 i förevarande del inte påfordrar någon ytterligare riksdagens åtgärd. Yrkande 16 bör således avslås.

dels utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *naturresurser*

att riksdagen avslår motion 1981/82:1921 yrkande 16.

Särskilda yttranden

1. Vilthägn (mom. 2 a)

Kerstin Andersson och Lennart Brunander (båda c) anför:

I föreliggande proposition föreslås införande av ett allmänt tillståndstvång för uppförande av vilthägn kring område där allmänheten får färdas fritt. Vi har anslutit oss till detta förslag. Med hänsyn till de omprövningsmöjligheter som samtidigt föreslås vill vi dock anföra följande synpunkter.

Kostnaderna för uppförande av vilthägn är ofta betydande. Den som erhåller tillstånd att uppföra ett sådant hägn måste kunna med någon grad av säkerhet räkna med att hägnet skall kunna utnyttjas under en rimligt lång avskrivningsperiod. Vi förutsätter därför att frågor om nya eller ändrade villkor för tillstånd eller om eventuellt återkallande av tillstånd kommer att prövas med noggrant beaktande av såväl den enskildes som allmänna intressen.

2. En nationalpark vid Stenshuvud (mom. 6 a)

Börje Stensson (fp) anför:

Jag delar den i motion 1981/82:1035 uttryckta uppfattningen att det nuvarande naturreservatet vid Stenshuvud i Kristianstads län är av riksintresse och att det har ett så stort skyddsvärde att avsättning till nationalpark är motiverad. Nationalparksinstitutet bör användas för ett begränsat

antal särskilt värdefulla objekt, till vilka Stenshuvud kan räknas. Som utskottet redovisat har också pågått vissa överväganden rörande avsättande av Stenshuvud till nationalpark. Länsstyrelsen i Kristianstads län har sålunda i samråd med naturvårdsverket utarbetat ett förslag om detta. Förslaget har varit föremål för närmare överväganden inom naturvårdsverket och verket har nyligen ingett en framställning till regeringen i ämnet. Jag förutsätter att framställningen snabbt leder fram till ett förslag till riksdagen om inrättande av en nationalpark.